

BAĞIMSIZLIĞIN EĞİTSEL TEMELLERİ VE MİLLİ EĞİTİM ANLAYIŞI

İsmail AYDOĞAN¹

Öz

Eğitim sisteminin en önemli görevi, bağımsız zihinlere sahip bireyler yetiştirmektir. Çünkü bağımsızlık, özgün olmakla eş değerdir. Bağımsızlığı ortadan kaldıran beş etken bulunmaktadır. Bunlar: ciddiyetsizlik, ahlaksızlık, samimiyetsizlik, sorumsuzluk ve merhametsizliktir. Eğitim sistemi, yetiştirdiği insanlara ciddiyet, samimiyet, ahlak, merhamet ve sorumluluk duygularını aşıladığında insan gelişir, insan gelişirse toplum ve devlet gelişir. Bu çalışmada bir ülkenin bağımsızlığını sağlayan bu etkenlerin eğitimle verilmesi gerektiği konusu işlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Ciddiyet, Samimiyet, Ahlak, Merhamet, Sorumluluk

Educational Foundations of Independence and Understanding of National Education

Abstract

The most important mission of the education system is to train individuals with independent minds. Because independence is equivalent to being original. There are five factors that eliminate independence. These are frivolity, insincerity, immorality, mercilessness and irresponsibility. When the education system instills the feelings of devoutness, sincerity, morality, compassion and responsibility to the people it grows, people develop, and if people develop, society and state develop. In this study, it is stated that these factors which provide independence of a country should be given by education.

Keywords: Education, Devoutness, Sincerity, Morality, Compassion, Responsibility

Giriş

Kuşkusuz bir ülke eğitimiyle, bir eğitim öğretmeniyle, bir öğretmen idealiyle var olur. İdeal yoksa öğretmen yoktur, öğretmen yoksa eğitimi yoktur, eğitimi yoksa aslında öyle bir ülke yoktur. Bir ülkeyi ülke yapan, onun bağımsızlığıdır. Bir ülke ne kadar maddi refaha ve nicelik olarak hedeflerine ulaşırsa ulaşınsın, eğer içinde yaşadığı insanlar, özgün düşünce ve eylemlerden yoksunsa ve bir ideale sahip değilse, o ülke bağımsız değil, bağlı bir ülkedir. Bu nedenle eğitimin (okulun) ilk hedefi, ideal sahibi bireyler yetiştirmektir. Ancak ideal, kültürel dinamiklerden neşet etmelidir. Aksi takdirde o bir ideal değil, bir sömürge aracıdır.

Bir ülkenin bağımsızlığının göstergesi zihinlerdir. Eğer bir insanın düşünmesindeki doğru-yanlış, güzel-çirkin, haklı-haksız gibi değerlendirme ölçütleri veya algılama araçları kültürel bağlamdan kopuksa, o insan bağımsız kişilikten de yoksun demektir. Örneğin bir öğretmen için, geç kalan bir öğrencinin kimseye hesap vermeden yerine oturmasında sakıncanın olmaması, ya o öğretmenin değerden yoksun olduğunu, ya sistemin çeşitli nedenlerle öğretmenin değerini düşürdüğünü ya da eğitim sisteminin amaçsız olduğunu gösterir. Her hâlükârda bu durum öğretmenin de, öğrencinin de ve diğer unsurların da bağımsız olmadığını ortaya koyar. Çünkü bağımsızlık, her durumu ciddiye almak demektir.

Bağımsızlığı Ortadan Kaldıran Etkenler

Ciddiyetsizlik

Bağımsızlığın birinci düşmanı ciddiyetsizliktir. Ciddiyetsizlik, esasında amaç, değer ve ideal yoksunluğudur. Ciddiyet ise bunlarla var olmak ve bunları yeniden var etmektir. Tarih, ideal sahibi olmayan kahramanı, amacı olmayan bir hükümdarı, değer aşılamayan bir eğitim sistemini bünyesinde barındırmamıştır. Bugün bizim birinci sorunumuz ciddiyetsizliktir. Yani amaç, ideal ve değer yoksunluğumuzdur. Ciddiyeti sağlamanın yolu da bu üçüne anlam yüklemekle mümkündür. Örneğin zengin olmak, mevcut durumunu korumak veya güvenli bir hayat düşlemek... Zengin olmayı amaç edinen kişi, zengin olmak için elinden geleni yapar. Her fırsatı, amaca götüren vasıta olarak görür. Her şey ve herkes onun için bir araçtan ibarettir.

Ciddiyeti sağlamanın ikinci yolu değerdir. Önemli olan ile değerli olan aynı şey değildir. Bürokrasi kişiyi önemli yapabilir ama değerli yapamaz. Çünkü değer, kişinin kendi kendisine verdiği; önem ise başkalarının size verdiği bir kıymettir. Önemlilik size başkalarının gözünde (geçici süreliğine) ciddiyet kazandırırken, değer sizin kendinize kazandırdığınız bir kıymet olduğu için sizin kendinize karşı saygınızdır. Eğitim sistemleri kişileri önemli değil, değerli kılmakla mükelleftir.

Ciddiyeti sağlamanın üçüncü yolu ise ideal sahibi olmaktır. İdeal, amacın ve değerın üstüne bina edilir. Değerli olmayanın ideali, ideali olmayanın değeri olmaz. Ayrıca her ideal sahibi, amaçlı bir kafadır. Bu nedenle ideal, amacın ve değerin üstünde, en yukarıdadır. Sonuç olarak idealistler, aynı zamanda ciddiyet sahibi insanlardır. İnsanlar ciddiyet sahibi olmayı ailelerinden, yetiştiği iklimden öğrenebilirler. Ama okulun varlık nedeni, bu asaleti çocuklara / gençlere / insanlara vermek ve aşılmasıdır.

Samimiyetsizlik

Bağımsızlığın ikinci düşmanı samimiyetsizliktir. Samimiyet, kendini bilmek, olumlu taraflarını geliştirmek, olumsuzlarını görebilmek ve onlara isyan edebilmektir. İnsan iyi ile kötüyü potansiyel olarak taşır. İyiliği çabasız, kötülüğü meşakkatli olarak ortaya çıkarır. İnsan kendine kördür, lakin vicdanının baskı altındadır. Vicdan, insanın içindeki mahkemenin adil bir hâkimidir. Hâkim, onun körlüğünü ortadan kaldırmalıdır. İşte samimiyet, bu hâkimin sözlerini dinleyebilmektir. Bundan dolayı rahatlıkla söylenebilir ki tüm vicdanlılar samimi, tüm samimiler vicdanlıdır. İşte eğitim, insanı vicdanın emrine sokabilme çabasından ibaret bir süreçtir. O süreçte insan, vicdanının emriyle olumlu yönlerini sergileyecek, olumsuz yönleriyle savaşacaktır. Bu sürecin sonundaki galibiyet, bağımsız bir zihin ve kişilik olacaktır. Bu zihin ve kişiliğin kavgası kendi içine dönüktür: Kendini sürekli sigaya çeker, olumsuz yönlerini tespit ederek, onları düzeltmeye çalışır. Nurettin Topçu'nun ifadesiyle isyan ahlakını geliştirir. Suçu kendisinde arar, en azından suçtan payını alır.

Ahlaksızlık

Bağımsızlığın üçüncü düşmanı ise ahlaksızlıktır. Ahlak, bir disiplin içinde, ilkelerle düşünme ve yaşamadır. Düzenlilik demek olan disiplinin bir idealle bağlantısı kurulmadığında onu yaşatan duygu korku (saygı); bir idealle bağlantı kurulduğunda ise onu yaşatan aşktır (inançtır, tutkudur, sevdadır, sevgidir). Olması gereken ahlakın kaynağının korkudan çok aşk (inanç) olmasıdır. Ancak bu her zaman mümkün olamamaktadır. Günümüzde ahlaklı bir ateist, ahlaksız bir dindar olabilmektedir. Bunun nedeni, korkudan kaynaklanan, ama bir süre sonra alışkanlığa dönüşen disiplinle, bir inançtan (idealden) kaynaklanan ahlakın temellerinin farklı olmasıdır. Eğer bir dindar inancını idealize etmemişse ahlaksız olabilir, bir ateist korkunun (sonra saygının, ardından alışkanlığın) tesiriyle ahlaklı olabilir. Açıkçası dindarın ahlakından, dindar olmayanın disiplininden bahsetmek daha doğru olacaktır. Kimi seküler ülkelerde insanların disiplinli yaşamı bize ahlak gibi gösterilse de ahlakın kaynağının din ve kültür olduğu gerçeği bu ayrımı zorunlu kılar. Sonuç olarak ahlak, toplumsal yaşamın düzenini sağlayan bir duygu ve eylem biçimi olduğundan, bunun öğretilmesi gerekir.

İnsanlar büyüdükçe ahlakı öğrenmelidir. Ahlak bebekler ve çocuklar için değil, yetişkinler içindir. Biz yalnız başına ahlaklı olmayız. Mesela evde kimse yokken ahlaklı bir şekilde televizyon seyretmeyiz. Çünkü bizi tek başınayken kontrol eden hayâ, toplum içindeyken kontrol eden ise ahlaklıdır. Bu nedenle ahlak öğrenilen bir şeydir. Aile başta olmak üzere herkesin sorumluluğunda olan ahlak eğitiminin yapıldığı en önemli yer ise okuldur. Ebeveynler çocuklarına ailenin dışındaki kişilerle ilişkisini düzenleyen dar kapsamlı bir ahlak eğitimi yaparak ahlakın temellerini atar. Okul ise geniş kapsamlı bir ahlak eğitimi yapar, ahlakı çeşitlendirir. Çünkü okulun hedefi toplumdur. Öte yandan ailenin attığı ahlak temelinin üstüne çeşitli ahlakî düşünce ve eylemler sunar. Örneğin çocuk evde odasını temiz ve düzenli tutmayı öğrenirken, okulda sokağı (çevreyi) temiz ve düzenli tutmayı öğrenir. Bu nedenle okullar öğrencilerine bir disiplin içinde düşünmeyi ve yaşamayı öğretmelidir. Bununla birlikte, eğitimin ciddiyetle ele alınması ve disiplinli bir şekilde yürütülmesinden geçer.

Merhametsizlik

Bağımsızlığın dördüncü düşmanı merhametsizliktir. Merhamet başkasını düşünmek, insanları düşünerek yaşamak demektir. Merhameti, pasif bir duygu olan acımaya hasretmemek gerekir. Çünkü merhametin acımdan farkı, acımamızın bir duygu, merhametin ise bir eylem olmasıdır. Merhamet, merkeze başkalarını koymaktır. Diğer insanların öncelikli olmasıdır. En basit ifadeyle, çöprü etrafa değil, çöp kutusuna atmak. Çünkü çöp kutusuna atılmayan çöp, başkalarını rahatsız eder. İşte bu başkasını rahatsız etmeme duygusu merhamettir. İslam Peygamberinin ünlü deyişi, merhametin hayatın merkezine koyulması gerektiğini açıklar: “Komşusu aç iken tok yatan bizden değildir”. Bu hadiste üç önemli kavram vardır: Komşu, aç olmak ve bizden olmamak. Anlaşılacağı gibi komşunun kim olduğunun bir önemi yoktur. Yani Müslüman olması ya da olmaması, zengin ya da fakir olması, iyi veya kötü olması vb. Sadece komşu olması, bizim onu dikkate almamız için yeterlidir. Öte yandan komşu algısını da genişletmek gerekir. Yani evimizin yanındaki evde oturanlar komşumuz olduğu gibi, iş yerinde beraber çalışılan en yakın arkadaşlar, otobüsle eve giderken yanına oturan tanımadığımız kişiler, sokakta birlikte yürüdüğümüz herhangi bir insan da komşu kategorisindedir. İşte bizim bu insanları düşünerek yaşamamız gerekir. Yani beraber çalıştığımız insanları, iş çıkışı eve gitmek için bindiğimiz otobüsteki insanları, sokakta yürüyen diğer insanları nasıl rahat ettirebiliriz diye yaşamamız gerekir. Çünkü merhamette asıl olan ötekidir, başkasıdır. Hadisteki aç olmak deyişi biyolojik aç olmak olarak anlaşılacağı gibi, kültür, düşünce, bilgi, fikir, doğruluk, güzellik vb. açlığı olarak anlaşılmalıdır. Çünkü merhamet düşüncesinde birinin bilgi açlığı da pekâlâ mümkündür. İnsanlar her şeyi bilmeyebilirler. Bazen bu bilgi eksikliği ölümcül hatalara da yol açabilir. İşte böyle birine şahit olan birinin o kişiye bilgi vermesi gereklidir. Üçüncü önemli kavram ise “bizden değildir”

kavramıdır. Biz'den kasıt Müslümanlardan olmaktır. Yani bir Müslüman gerekli ibadetleri yapsa da, komşusu aç iken tok yattığında dinin dışına çıkmış olacaktır. İşte merhamet, kişiyi toplumun içinde tek başına hareket etmeye zorunlu kıldığından bağımsız yapar. Aksi durumda insan sadece kendini düşünecek, başkalarının yardım etmesini bekleyecektir. Bu ise bağılı kişiliktir.

Sorumsuzluk

Bağımsızlığın beşinci düşmanı sorumsuzluktur. Sorumlu olmamak, sorunlu olmaktır. İnsan sorumlu oldukça hem kendisini hem de yaşadığı toplumu sağlıklı kılar. Sorumluluktan kaçtıkça hem kendine hem de diğer insanlara sorun çıkarır. Merhametli oldukça sorumluluk duygusu, sorumluluk taşıdıka merhamet gelişir. Merhametin doğal sonucu olan sorumluluk duygusu, geliştirilebilen bir duygudur. Sorumluluk duygusu gelişmiş birey, bağımsızlığını da ilan etmiş demektir. Çünkü sağına ve soluna bakmadan yapılması gerekeni yapmaya alışmış bir kalp taşımaktadır. Sorumluluğun kalplerde yer edinmesi sözle değil eylemle mümkündür. İnsan küçük yaşlardan itibaren genişleyen dalgalar misali sorumlu olmaya alıştırılmalıdır. Bu nedenle çocuklara 4-5 yaşından itibaren sorumluluk verilmelidir. Okulda ise hemen tüm yapılacakların öğrenciler tarafından yapılması sağlanmalıdır.

Sonuç

Bir ülkenin eğitim sistemi, insanları ciddiyet sahibi yaparak, ahlaklı kılarak, samimi olmasını sağlayarak, merhametli ve sorumluluk sahibi kılarak ülkesini bağımsız ülke haline getirebilir. Bu da kültürel dinamikler üzerine temellenen idealist insan yetiştirmekle mümkündür. Aksi durumda eğitim sistemi, o ülkeyi bağılı ülke haline getirir ki bu sömürge ülke olmakla eş değerdir.

Günümüzün insanından çekilen sızlanmaların rastgele oluşmadığını bilmek gerekir. Bu insanlar, bu hale kendiliğinden gelmedi, getirildi. Bu olumsuz şartların devam etmesine dur demek gerekir. Bunun da yolu, sayılan bu ilkeleri sağlamakla mümkündür. Bilinmelidir ki eğitimimizin sorunu yok, eğitime yön verenlerin sorunlu bakış açıları ve anlayışları var. İşte bu anlayış değişmelidir.

Tekniğin, buluşun, icadın peşinden gitmekle bu durum değişmez. Çünkü bunlar hedef değil, sonuçtur. Her geliştirilen teknik, her buluş, her icat, ahlaklı, sorumlu, merhametli ve ciddiyet sahibi insanların ortaya koyduğu ürünlerdir. Hiç bir toplum ve birey, bu erdemlerden yoksun olarak gelişmiş değildir. Her icat, buluş ve teknik bu sağlam karakterli insanların omuzlarında yükselen bir meşaledir. Buradan mühlhem Türkiye, başkalarının merdiveninden basamakları çifter çifter atlayarak hedefe ulaşma gayretinden vazgeçmelidir. Kendi merdivenini kendi damına göre yapmalı, ağır ve emin adımlarla hedefine ulaşmalıdır. Bir başka ifadeyle aslanın kafasını, tilkinin kuyruğunu, filin hortumunu alarak; ke-

dinin miyavlamasını, köpeğin havlamasını, yılanın tıslamasını taklit ederek oluşturulan yaratığı kimse ciddiye almaz. Böyle bir hayvan da ormanda yaşam hakkı bulamaz. Biz ne isek ona göre hareket etmeliyiz. Bizim ne olduğumuzu ise tarih, edebiyat ve kültür ortaya koymuştur. Aranılacak örnek uzaklarda değil, yakınlarda, içimizde aranmalıdır. Bu ise ahlaklı, merhametli, sorumlu kısaca erdemli insanlar ve toplum olmaktan geçmektedir. Kısacası bizim medeniyetimizin teknik bir medeniyet değil ahlak medeniyeti olduğu unutulmamalıdır.

Türkiye, tarihinin emrettiği şekilde güçlü devlet olmak zorundadır. Yine tarihinin ortaya koyduğu şekliyle devletini ahlaklı, idealist, merhametli ve samimi insanlar yetiştirerek güçlendirmelidir. Bunun da yolu, eğitimi bu anlayış doğrultusunda yapmaktır. Yani Türkiye için öncelik, teknik bir eğitim ya da teknolojik üretimin birinci planda olduğu eğitim olmamalıdır. Türkiye, diğer ülkelerle rekabet edecek insanlar yetiştiren bir eğitim sistemine öncelik vermemelidir. Dünyanın her tarafında iş bulacak kapasitede öğrenci yetiştirmeye öncelik vermemelidir. Sermayenin ihtiyaçlarını karşılayacak donanımda mezun veren bir eğitime öncelik vermemelidir. İnsanların hevâ ve arzularını gerçekleştirmeye yarayan bir eğitime öncelik vermemelidir. Tüm bunlar hedef olamaz. Çünkü bunlar ahlaklı, idealist, samimi, ciddi ve sorumluluk sahibi insanın doğal sonuçlarıdır. Bilinmelidir ki insan sonuçtan değil, süreçten sorumludur. Süreç iradenin, sonuç kaderin konusu olduğundan, iradenin davası doğal olarak eğitimin davasıdır. Bu nedenle bir okulda öğrencinin konuşma üslubu, yürüme tarzı, dinleme adabı, doğayla ve diğerleriyle ilişki biçimi matematikten, fizikten, kimyadan, geometriden kısaca günümüzde insanları başarılı kıldığı varsayılan bu derslerden daha önemli görülmelidir. Öğrenci öğretmeninden ve velisinden alkışı, sınıfının, okulunun, şehrinin olumlu havasına katkı sağladığında almalıdır. Öğrenci, sınıf arkadaşının yardımına koştuğunda, tarih dersinin sınavından en yüksek puanı almasından daha fazla değer göreceğini bilmelidir. Öğrencisinin küfür etmesinden dolayı öğretmenin kızması veya ona ceza vermesi herkes tarafından makul karşılanmalıdır. Öğretmen, merhametsiz bir öğrenci yetiştirdiğinden dolayı eleştirilmekten korkmalıdır. Ezcümle, insanın içini, gönlünü, kalbini ve aklını öne çıkaran eğitim sistemine geçilmelidir. Devleti yöneten siyasetçiler bu konuda uzlaşmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı önceliklerini bu minvalde değiştirmelidir. Bu anlayış değişikliği devlet politikası olarak deklare edilmeli, tavizsiz bir şekilde uygulamak için gerekli mevzuat değişikliği yapılmalıdır.